

IV. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. György Havdnak
14. Napján.*

*Szép nyoszolya a' magtalanságnak meg-
orvoslására.*

Egy Gráhám nevű Orvos Doctor, a' ki a' maga Hazájában Scótiában pompásan élhetett volna, 1780-ban Londonba ment, 's jól esmérvén a' Londoniaknak mind újfágon való kapásokat, mind tékozlásokat; egy kies szobát bérlett ott, mellyet minden lehető szépségekkel fel-ékesített, 's nevezte azt *Egészség' templomának*; egy oldal szobátskában pedig készítettett egy ágyat, melly került tizen-hat ezer Sterlingbe. Ezek elkészülvén, nyomtatásban botsátott-ki némely régulákat, mellyek a' magtalan Házasokat gyümöltsözökké tehetik. Javafolta nekik a' tisztaságot, tsínofságot, az idején való le-fekvést, az ablakoknak táblákkal való bé nem tsínálását, a' víg danlást, 's együtt való énekelgetést, mellyek a' szívet lassanként meg-lágyítják, 's édes szerelemmel töltik-bé. Ha ezekkel is a' magtalanok semmit sem segíthetnek magokon,

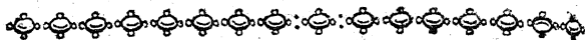
M. Gyűj. IV. N.

D

van

van még nekem, így szól Gráham, egy tsudálatos eszközöm, mellynek hafzna tsalhatatlan lesz'. Áll ez egy tsudálatos és mennyei nyofzolyából, mellyet én *Mágneses Gyantásnak* (Magnetico electric.) nevezek, és a' mellyhez még hafonló foza a' világon nem láttatott. Tartom én ezt a' második for házban, egy nagy és pompás szobában. A' mellette való szobátskában vagyon egy *hemper*, vagy cylinder, melly által egy mennyei tűznek, orvosi erőnek, és a' leg-drágább nap-keleti fű-szerfzámoknak illatjai ebbe a' háló-szobába vitettetnek. Maga ez a' mennyei nyofzolya nyugszik hat erős, de által látszható ofzlopotskákon; a' benne lévő leplek készítették ég színű atlatzból, minden matrátzok 's derékalljak bársonyból, 's mind azok Arábiai és egyéb nap-keleti drága eszentziákkal meg-kenetettek 's füstöltettek, a' mint ez véghez fokott menni a' Persiai Udvarban az Uralkodó Szultánné' számára. Ez a' nyofzolya az én fáradhatatlan szorgalmatofságomnak gyümlöltse, ide nem számlálván azt a' temérdek költséget, mellyet reá tettem. Ezen nyofzolyát ajánlom minden Méltóságoknak, 's kivált a' magtalan Házasoknak, a' benne lejendő hálásra ötven Sterlingért, az az, 450. Rh. forintokért egy éjtszakára. A' kik benne hálni kívánnak, jelentsék magokat

kat előre én nálam írásban, 's a' szoba kültsát kezeikhez vehetik, úgy hogy soha senki, kik lettek légyen meg nem tudja; tsak hogy az ötven sterlinges bankó tzedulát nekem előre küldjék meg. A' kik pedig tsak gondoskodásból jönnek hozzám; azoknak meg-mutatom a' mellesleg való szobákat: de azt, mellyben ez a' pompás nyoszolya vagyon, 's a' melly minden érzékenységeket az el-ragadtatásig gyönyörködtet, tsak azok láthatják, a' kik benne hálnak. — Alíg tette Orvos Gráhám ezen tudósítását közönségesse, hogy ezek a' gazdag, és a' gyönyörűséget akármelly drágán meg-vevő Anglusok fereggel jelentették magokat ő nála; úgy hogy ritka éjtszaka múlt-el, mellyben egy pár Személy ebben a' nyoszolyában ne hált volna. Sok temérdek kintsel bíró Anglusoknak, a' kik egy estve száz 's több sterlingekeket is el-fetserlnek, az az ötven sterling, tsak ötven krajtzárnak tetszett vala. Minekutánna Orvos Gráhám három esztendő alatt a' maga költséget hatszorosan is ki-vette belőle; ezt az egész készületet a' muzika szerzámokkal, mellyek magoktól egész éjjel muzsikáltak, és a' drága illatokat bé-fúvó cilinderekkel együtt el-adta egy gazdag Anglusnak 1784-ben, Mártius Havában, 's vissza tért Hazájába sok pénzzel meg-rakodva,

O D E.

Eja! festivum mihi Musa plausum
Edat, & lætum resonet per orbem
Carmen, ac festos moduletur inter
Arma triumphos.

Barbiton dudum valuisse jussi,
Attamen commune neget quis ultra
Gaudium Gentis? reluatque labrum
Lesbia Sappho.

Fama ter fausto resonat volatu;
Lætior ridet sine nube Phœbus;
Hunnicos Fines Polus ipse purgat
Pulvere Teucro.

Nescio quisnam facer horror urget
Patrium Cœlum? tacito serenum
Præparat vultum, subitaque pulcher
Luce refulsit

Aether: exultat Patriota verus:
Gaudet ætas omnis: et Ister ipse
Erigit fufas stupefactus alto
Flumine cristas.

Audio laudes, strepitumque turbæ,
Audio plausum, unanimesque voces:
Anxiis venit repetita votis
Sacra Corona.

Finibus jam de Austriacis habetur;
Lætior venit, comitante pace,
Quam fuit mærens Jove fulminante
Rapta Viennam.

Inclytum hoc Sidus Patriæque summum
Est Decus, Regum vetus Axioma,
Atque Lex Legum sacra, Pignus alium,
Anchora Gentis.

Non ferox Vulcania cudit istam,
Celsa sed Christi dedit hocce Munus
Petra; sedes Romulidum sacravit

Hoc Diadema.

Africus grandævus, habens ab Afris
Nomen, Augustum hoc Decus, atque Donum
Cælitum, & Sceptum Ausoniis onustus
Finibus adfert.

Ditibus lucet pretiosa gemmis,
Gnosio Ornatu satis illa fulget;
Signat amplam Palladii tutelam
Omne fausto.

Aemulos olim subiit cruentos,
Sæpius sensit charites tremendas,
Mille clades, exiliumque passa,
Est rediviva

Unica ut Phænix, radiat perenne.
Cinxit infidum caput illa nunquam,
Numinis servata favore, Virgo
Integra gaudet.

Est novem Zonis humeros ferentis
Defluens, partis totidem trophæis
Aucta Regnorum, Titulis secundis
Nobilitata.

Turcicæ Lunæ quot erant atroces
Impetus? Quot Velleris Aurei artes?

D 3

Mar-

Martiæ longum excidiumque Trojæ
Quot dedit hostes?

Omnibus plures tulit hæc Corona
Marte victrices, rubeasque palmas
Numinis dono; timuisse nescit
Mille pericla.

Magna Corvini est etiam canenda
Virtus; Eclipses Asiaticorum
Unus elisit, pariter Coronæ
Numine tutus.

Providum cœlum sua rursus auxit
Vota Genti, dum Diadema reddit
Patriæ, quod de Patria exularat
Sex fere ab annis.

Ergo ne creffo careat lapillo
Hic dies; tristes remeate curæ;
Annus hic toti merito notetur
Posteritati.

Die, io, Pæan, modulosque solve
Gaudiis; gratas stimula Camœnas;
Thura fer aris, Superumque mensis
Hungara Pubes!

Movit Amphion lapides canendo,
Et preces nostræ, valuere vota
Pannonum; norunt precibus paratos
Flectere Divos.

Eja! jam Sacram video Coronam;
Advolat jam ad nos rapidis quadrigis;
Obviam tendit Populi caterva,
Turba equitumque.

Om.

Omnia exultat Juvenis, Senexque,

Omnia accedit cupiens videre

Hoc Dei Munus, rediens in ima

Viscera Regni.

Hanc duo fidi comitati Achates,

Hinc *Keglevits*, inde *Nadasdi* custos,

Invehunt Budam, reducemque condunt

Mœnibus altis.

Ergo jam terna vice Buda Sedes

Fit Coronæ, dum relegit vetustos

Hæc Lares; tandem in Patriæ Sinu vult

Lassa quietem.

Arce Budensi, velut in Sionis

Regia, caute locat hancce *Batthyán*

Purpuratus Melchisedech, futuri

Doctus ut Augur.

Regis ad Dextram Stephani locata,

Prima quem cinxit, propriumque Regem

Esse jussit; Confociata rursus

Optima spondet.

Hæc uti Bellona nova eriget rus

Pannonum; erectura ruentis aram

Themidos; fracturaque contumacis

Cornua Lunæ,

Jam fides, & mos, & honos, pudorque

Priscus, & neglecta redire virtus

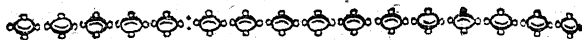
Audet; apparetque beata pleno

Copia cornu.

M. K. P. K.

A^s

A' Találós Mese vólt *Titok*; a' Rejtett Szó *Martos*, mellyből ki-telik *torma*, *Maros*.

Találós Mese.

Kés lábból's egyy fejből egész testben állok;
Tsak egyyk lábom jár más áll ha fétállok.

Rejtett Szó.

Ha a' bátyám piros, én is pirofodom,
De ha okoskodik én nem okoskodom.
Ha ő fétál, véle én nem fétálhatok,
Sőt önnön magamtól nem is mozdúlhatok.
Tsak három a' lábam; de ha meg-fordítod,
Éhefek lábait én hozzám tsábítod.
A' két véglő betűm Isten' adományja,
Meg-vanjó vitézben van elég 'sákmányja.

Némelly portékdknak esméretek.

Tzérna.

A' Kereskedésben főképpen ezek a' Nemei a' tzérnának esméretesek. A' Német tzérnák között különösen híres a' Siléfiái fejer tzérna, mellyel kivált a' Neifze-béliek nagy kereskedést üznek Magyar és Lengyel Országgra. Vagynak azok között három félek, vastagabbak, közép szerük és vékonyabbak, a' mellyeket darabonként, mellyben
egy

eggy eggy *Strehne*, úgy gondolom pászma
vayon, szoktak el-adni.

A' Saxóniai tzérna is igen jó, a' mi-
némüt fokát készít Grimma Városa és küld
nem tsak Lipsziába, hanem Hollandiába, a'
Német Birodalomba, sőt Olasz Országba
is. Így vagynak tzérna tsinálok egy *Lam-
perstwalde* nevű faluban is a' *Groszenhayni*
Urafágban fokban, a' kiknek tzérnájokat már
most tsak nem nagyobbra betsülik, mint a'
Grimmabéliekét. Nem külömben nevezetes
a' *Mizniai* hegyek között fontt tzérna, mel-
lyek közzül a' *Laubegasterit* leg-jobban dí-
tsérik, azért, hogy a' izála igen erős.

Készítnek továbbá tzérnát, még-pedig
fejéret és vékonyt *Kárnioliában Bischofs-
lackban*, mellyel más tartományokra nagyon
kereskednek. De még is

A' Hollandiainak vékonyfágára nézve
eggy fints párja, mellyet a' Hollandusok
ugyan leg-inkább Sziléziai és Westfáliai fo-
nából készíttének; de úgy a' minémüképpen
magok azok, a' kik fonyják, meg-készíteni
nem tudják. Mert nem tsak erősebbre és
fűrűbbre sodorják azt, hanem egyszersmind
a' leg-vékonyabb fonalat is egyenlővé tud-
ják tsinálni, és különös mesterféggel a' hó-
nál fejérbre is fejérik. Az után el-vá-
lasztják azokat bizonyos pászmaakra, kötetek-
re, és számokra, és egész, fél, 's negyed-
rész fontonként röviden 's erősen bé-tsinál-

ják fetét kék papirosba, mellyre fejr. tén-
tával bizonyos számokat írnak, p. o. a' leg-
vastagabbakra 21-et 22-öt 's a' t. 62-ig.
Az így bé-tsinált tsemó tzernákat osztán na-
gyobb és kisebb hordóba jól el-rakva kül-
dik Hamburgba, Lipsziába, a' Ménus mel-
lett való Frankfurtba, a' melly Városokból
azok ismét tovább vitetnek, azokra a' he-
lyekre nevezetesen, a' mellyekben vagy tsip-
kének készítik azokat, vagy egyéb aránt
kelendők

Éppen így bánnak a' tzernával az egész
Niederlandban, a' mellyből még ezek a' tzér-
nák nemei vagynak: Mekhlíniai, melly a'
leg-szebb és leg-vékonyabb minden tzernák
között, annyira, hogy némellyiknek a' szá-
lát pufzta szemmel alig láthatni, és ezért
nem is egyébre, hanem a' leg-szebb tsipke
tsinálásra fordíttatik. A' nevét ez a' tzér-
na veszi a' Várostól, mellyben leg-elsőben
fonni és tsipkékre szöni kezdették; de már
ma nem csak ott, hanem egyéb helyeken
is készül. A' (*Strehne*) benne nem áll bi-
zonyos számú kötetből, (*Gebinde*) hanem
ki-mennyit akar, annyit számlál benne, hogy
annál könnyebb legyen annak el-adása. Ha
nagy darabban akarják el-adni, tehát adják
font számra, és a' leg-alább valónak fontja
eggy arany, a' leg-jobbnak 50. arany, főt
több is. Ha pedig kitsinyben, tehát adják löt
nehézék, főt *Strehne* szerént is.

Ha-

Hasonló árron megy-el az Ántwerpii, melly jóllehet sem nem olyan vékony, sem nem olyan jó, mind az által tsak ugyan tsipke tsinálásra szokott szolgálni.

A' Rysszeli tzérna, mellyet a' Frantziák Párisban *filz d' Espinoynak*, egyébütt pedig *bon Ouvriernek* neveznek; nem külömben vastagabb és vékonyabb, mert 14-től fogva, melly a' leg-vastagabb, egézf 300-ig nevedik annak vékonyága, úgy mindazáltal, hogy mindég kettőt ugrik a' szám, p. o. 18-ról 20-ra, 20-ról 22-re.

Ugyan ott Rysszelben készítik az úgy nevezett Klastromi tzérnát is, melly egy a' leg-jobbak között, és a' mellyet a' Berliniek is már most rakással tsinálnak.

A' keztyű tsináló tzérna, melly elég vékony, de egyedül a' végre szokott fonatni, hogy belőle keztyűt köfssenek, külömb külömb vastagágú szokott lenni, és font számra árútatik. Vagyon benne rend szerént 16. kötet.

A' kettős vagy dupla tzérna, mellyet Flándriai tzérnának is neveznek, vastagabb, mint a' keztyű tzérna, hanem azzal tsak ugyan egy hafzna vagyon; kötése mindazáltal kevesebb mint annak, és ritkán több hétnél.

Utólsó a' ki-varráshoz való tzérna, melly szép kék, és úgy festve jön Rysszelből. Némmelleyek azt mondják felőle, hogy hét, má-

fok

fok hogy négy kötetből áll. Árúlják azt Pakétkban tüzet számra, és adni szokták úgy is, *Strehne* számra is.

Sleswigben; egy Tundern nevű Városban igen jó féle tzérnát tsinálnak, melly tulajdonfá-gaira nézve a' Ryffzelit és Mekhlíniait közelíti.

Frantzia Országban a' Bretágniai tzérna nagy betségben van. Leg-inkább Rennesből jő, hol fejeeren, hol festve. Színe annak és vékonyfága külömb külömb-féle; de leg-inkább tsak varrásra szoktak vele élni. Font számra árúlják, és 4. fontos Pakétkban küldözik széllyel, melly Pakét ismét 4. egy egy fontos kötetekből áll, a' mellyet Botténak neveznek. Egy egy Bottében vagyon 32. vagy 33. *Strehne*, mellyek közül tehát egy egy valami egy latot tesz. Kevés jő belőle Német Országgra. A' Westfáliai Rittberg nevű Grófságban mostanában rend-kívül nagyra ment a' szép fonás, és már fok vékony tzérna is készül, mellyet fok felé el-hordanak.

Hasonlóképpen készül fok külömb külömb féle tzérna főképpen a' varráshoz és him-varráshoz Hamburgban, Berlinben, Dresdában és Schwabachban, 's más helyeken Német Országban, mellyet más helyekre, nevezetesen a' nap-keleti Tengerre 's Lengyel Országgra szoktak el-küldeni.

Tsipkék.

A' leg-főbb Európai tsipkék, jószágok, vé-

vékonyfágok és szépségek szerént ilyen renddel vagynak:

1-ször. *Brüsseli tsipkék, Points des Bruxelles*, mellyek a' leg-szebbek, és minden más tsipkéket, vékonyfágokra, ékeségekre, külömb külömb nemekre, fényességekre, fejezségekre és ki-varrásokra nézve, fellyül-múlnak. Ennek a' tsipkének készítése Brüsszelben és Brüsszel körül tíz ezer ember' kezét teszi szorgalmatosá.

2-ször. *Mekhlíniai tsipke, Points des Malines*, mellyek leg-jobbak a' Brüsszeli után. Ezek még csak nem erősebbek és tartósbak, és azért fokszor drágábbak is, minthogy nehezebbek, és a' leg-fájnabb tzer-nából készülnek. A' leg-szebb nemét ennek nevezik *Speldewerkskantennak*. Antwerpia és Brüsszel is fokat készít illyet, a' melly mind egy aránt *Points des Malines* neve alatt kél-el.

3-ször. *Valenciennesi tsipke, Points des Valenciennes*, melly már a' két első-től vékonyfágára, kedveségére, és a' munkában való szorgalmatoságra nézve fokat különböz. Leg-nagyobb hibája leg-inkább abban vagyon, hogy soha sem szép és elég fejez. Készül illyen tsipke Gentben is, de a' melly amattól különbözik, és azért óltsóbb is, a' honnan hamis Valenciennesi (fausses Valenciennes) tsipkének neveztetik. Készül Genten kívül Monsban, Hennegaunak egyik Városában.

4-szer

4-szer. *Alenszoni tsipkék*, *Points d'Alencon*, mellyek a' neveket veszik Alencon Városától Normáundiában, a' mellyben leg-elsőben készítették. Most tsinálják azt Frantzia Országának Északi részén sok Városokban. Készítik azt a' Brüsszeli tsipke' formájára, de nints néki sem az a' fényessége és kedvessége, sem pedig az az ékeessége a' ki-varrásokban és a' virágokban.

5-ször. *Angliai tsipkék*, mellyek Angliában készülnek, és sokszor Brüsszeli gyanánt el-kelenek, jóllehet annál sokkal alábbvalóbbak. Szövik azokat főképpen Dorsetben, Buckinghamban, Northamptonban, Salisburyban, Leithban, Hamiltonban, Renfrewben, úgy pedig, hogy a' magok nemekben jóknak lehet mondani.

6-szor. Saxóniai vagy Annabergi tsipkék, mellyeket a' Saxónia hegyes részei között, kivált a' Bánya Városokon a' Bányászoknak tselédi nagy bővőségben készítettek, és a' mellyek, mivel Németországban leg-jobbak, Európának majd minden Tartományiba vitetnek. Leg-inkább kereskednek azokkal az Annabergi, Schneebergi, Altenbergi és Zwickai kereskedők.

7-szer. Tunderni tsipkék, mellyek mostanában nagyon kezdetek szövetni Tundernben a' Schleswigi Hertzegefében, és rész szerént vastagok, rész szerént pedig vékonyak. Ezek nagyon kelendők, és sok tartományokra hordat-

datnak, úgy hogy ez a' mesterfég, mellyet egynéhány Kalmár tart-fenn, a' Városban és a' Város körül 8000. embereket táplál.

8-szor. A' Berlini és Potzdámi árva-házakban egynéhány esztendőktől fogva, minden fiatal leányokkal tsipkéket fonatnak, a' kik már fokot is készítenek mind vastagabb, mind közép szer, mind pedig vékonyabb tsipkékből, mellyek kedvesek a' Burkus-Orizágon kívül is.

Batizt.

Így nevezetik egygy fűrű vékony és féjér gyólt, mellyet Cambresisnek, Henne-gaunak, Artésiának és Picárdiának külömb-külob-féle helyein a' leg-szebb Frantzia lenből készíttének. Az úgy nevezett Kam-mertuchtól abban külömbözik tsak, hogy fűrűbb. Három neme vagon a' Batiztnak, mellyek közzül a' leg-vastagabbat Hollandiai Batiztnak nevezik, mivelhogy a' Hollandiai gyóltshoz nagyon hasonlít. Ezt tsak nem mind Valenciennesben, vagy ott körül készí-tik, és olyan darabokban, mellyek közzül egygy egygy 15 réfből áll. A' két vékonyabb neme pedig, rend-szerént Kambresisben, Artésiában, és Picárdiában készül, és a' vékonyabb 6, réfes; a' vastagabb pedig 7, réfes darabokból szokott állani. Az mind az által szokások az azt árulóknak, hogy bár akármelley hosszú darabokra készítsék a' takátsok, ők mind az által még is hat rőfök-

re

re darabolják. Ha a' maradéka az ilyen darabnak két rőf avagy valamivel többetske: tehát úgy egészen darabban adatik-el; ha pedig kevesebb, tehát öszve tűzik tsüttsánál fogva, és rőf számra ki-mérik. Minden batiztok öt és egyfél fertály rőfnyi szélességűek, és vagynak közöttök hitványok, vagynak vesszősek, és vagynak pettegetetek is. Szokták a' batiztot négy szegű pakétba bé-tsinálni, síma kék papirossal bé-fedni, és madzaggal öszve-kötni. Minden ilyen pakét áll vagy egy egész darabból, vagy pedig két öszve tett darabokból, mellyek közöttül mindeniknek különös fedele vagyon. A' darabokat nem különben szokták egybe hajtogatni, és a' végre különösen fejer fából készített ládába be-tenni, a' mellyben osztán széllyel küldik. Szent Quintin is ad elég jó külömb-külob-m-féle vékonyágú és árrú batiztot, *Coupons* neve alatt esmeretes, és harmad rész darabokban, az az 2. Frantzia réfben szokott el-küldetni.

Az Ausztriai Niederlandban is és annak egynéhány Városában készíttének fok igen szép fájin batiztot, mint *Nivellében*, *Courranban*, *Meenenben*, és egyebekben, sőt készíttének Német Országban is fok helyeken; de ezeknél nagyobbra betsülik a' Frantzia és Niederlandi batiztokat, mellyek közöttül ez utolsókat *Cambray Városától Németül Cammertuchoknak*, Angliai nyelven pedig *Cambriksnak* nevezik.

Cs. I.